

Ксенія
ГАМАРНИК

СЕМАНТИЧНИЙ ДІАПАЗОН СЦЕНОГРАФІЇ Владислава КЛЕХА

В.Клех і К.Гамарник, м.Нью-Рошелл.

4 липня цього року виповниться 75 років обдарованому митцю українського походження Владиславу Клеху (Клехнєвському), творчість якого розгорталася у контексті інтелектуально-естетичних пошуків повоєнної української діаспори в США. Він - автор сценографічного оформлення 50-ти вистав тільки для українських театрів.

Сьогодні художник проживає в містечку Нью-Рошелл, неподалік від Нью-Йорка. Він досяг міжнародного визнання. Його ім'я включено до американських мистецьких енциклопедій, з 1992 року він член World Institute of Achievement (Світового Інституту Досягнень).

Майже три десятиріччя В.Клех очолював бригаду сценографів-помічників у світової слави театрі Метрополітен-опера, де керував втіленням сценографії 60-ти опер. Крім того, він оформлював спектаклі в Оперному театрі в Санта Фе (Нью Мехіко), у студії "Уорнер Бразерс", в Нью-йоркському Новому російському театрі. Виконав у Голлівуді декорації до кінофільмів "Спартак", "Клеопатра", "Вестсайдська історія" та ін. Працював на телевізійній станції Ен-Бі-Сі. Робив сценографічне оформлення для театру на воді, співробітничав з оперними театрами Японії, Франції, Фінляндії. Багато його робіт для театру діставали подяку та нагороду.

За всіма цими красномовними фактами стоїть не лише талант, а й надзвичайна працелюбність, сила волі, впертість, які допомагали Клехові долати величезні труднощі (моральні, матеріальні), що ними суп-

роводжувалося самоздійснення української еміграції на чужині.

В одній статті неможливо охопити всю творчість митця, тому зупинимось лише на окремих сценографічних працях художника і насамперед тих, які він виконав для українських театрів діаспори.

В.Клех, без сумніву, належить до того нового типу театрального художника, який сформувався на рубежі XIX і XX століть, коли театально-декораційне мистецтво висувається у ряд важливих областей художньої творчості. Це тип художника, що розуміє проблему сценічного ансамблю, відтвореного в єдності всіх частин вистави, коли актор, декорація, світло, звук зливаються в єдине нерозривне ціле. Такий художник створює весь зоровий стрій оформлення (декорацію, костюми, бутафорію) з метою розкрити задум режисера-постановника.

Саме таким художником постає Владислав Клех в Німеччині та США в 1947-1953 роках у творчій співдружності з відомим західноукраїнським режисером-реформатором Володимиром Блавацьким. Обидва мали нахил до експериментування.

В.Клех відповідно до режисерських устремлінь В.Блавацького у своїй творчості продовжує те, що було так виразно означене в українському театральному авангарді 20-х років.

Найсильніша грань таланту молодого Клеха-декоратора - це розробка просторово-планувальних композицій. В цьому плані на увагу заслуговує цікаве сценографічне

вирішення музичної комедії з передв'язанням "Я і моя сестра" Д.Берра і Л.Верньойя. В п'єсі всього два місця дії - бібліотека і взуттєва крамниця. У декораціях взуттєвої крамниці відчувається "дихання" конструктивізму.

Вирішення сцени виросло з ритмічно закомпонованих квадратів, трикутників і літер, виконаних у різному розмірі в різних шрифтових стилях. Трикутник утворюють розставлена драбина і кут смугастого тенту, який бачать глядачі. Квадрати - це різноманітні полиці і коробки зі взуттям. Зверху зліва - дотепна деталь - жіночий черевичок. У цьому велетенському черевичку вмістилася маленька грайлива жіноча постать, яка зверху спостерігає за подіями. Ці декорації відповідають природі комедійного жанру і демонструють вміння Клеха бездоганно відчувати природу драматичного твору.

Клеху був підвладний і жанр трагедії. Однією з режисерських вершин Володимира Блавацького, була постановка "Антигони" Ж.Ануя. Режисер, актори, сценограф, усі творці цієї легендарної вистави діяли в єдиному пориві, з максимальною віддачею. Режисерська вершина Блавацького стала сценографічною вершиною Клеха.

Темою п'єси була боротьба особистості за право на свободу від пересудів, від насильства, від лицемірства навіть ціною втрати свого особистого щастя. Такий ракурс класичного сюжету був болюче актуальним для самого Блавацького, який весь час перебував під пресин-



“Ярослав Мудрий”, 1 дія, 1988.

гом часто несправедливо недоброзичливої критики.

Сучасна інтерпретація давніх подій та внутрішніх конфліктів героїв продикували Клехові відповідне оформлення: два простих станки білого кольору, лівий зображує сходи, які нікуди не ведуть, правий - напівкруглою формою нагадує відголоски античної архітектури. А на задньому плані, згідно із задумом режисера і художника, було зображено білий фрагмент розколотого античного фронтона, який символізував конфлікт між свободою особистості й законами держави.

До тієї ж “Антигони” Клех підготував ще один ескіз для здійснення постановки на великій сцені. Ця постановка, на жаль, не була здійснена, але ескіз зберігся. В ньому посилені символіка та експресія.

Дзеркало сцени зображує трапецію неправильної форми, яку перетинають дві чорні широкі смуги. Сценічний майданчик викладений плитами, які наче починають підійматись. Тут же вміщений знак смерті - мармуровий саркофаг. Легкі сходи ведуть до розколотого порти-

ка, що застиг у небі. А зі сходів у небо рветься величезне трикутне багряне вітрило із зображенням білого кола. Одна з двох вже згаданих чорних смуг зловісно перехрещує біле коло.

Це один із найкращих ескізів В.Клеха, виконаний з неабиякою планувальною винахідливістю і, мабуть, не без впливу європейських екзистенціальних ідей того часу. Емоційну напругу в цьому сценографічному вирішенні створює і ритмічна організація простору, і навмисно контрастні співвідношення кольорів.

Після передчасної смерті В.Блавацького у Філадельфії 1953 року Клех вже не пов'язує своєї сценографічної творчості з якимось одним режисером-постановником.

У 1962 році Клех виконав декорації до водевілю Ф.Коні “Дівчина-гусар”, який поставив режисер В.Стороженко у Новому російському театрі, організованому в 1958 році ентузіастами-емігрантами в Нью-Йорку. Один із критиків російськомовної преси Америки В.Завалішин влучно порівняв декорації Клеха до цього водевілю з малюн-

ком на кришці старовинної табакерки, який несподівано ожив. Вони також асоціюються з ніжною вишивкою якої-небудь панночки минулого століття. В цьому випадку Клех виступає більше як сценограф-графік.

Починаючи 1962 року свою роботу в Метрополітен-опера, Клех не був повним господарем сцени, а виконував певний обсяг робіт для втілення задумів інших художників-декораторів. Працює він і в інших театрах, куди його запрошують.

1963 року працював над декораціями до постановки В.Стороженка “Гроза” за О.Островським для нью-йоркського Нового російського театру. Ці театральні композиції набрали рис монументального вишуканого великого стилю, який відповідав драматургії О.Островського, - мальовничі екстер'єри, підвищена експресивність тла, на якому розгорталася дія.

1988 року Клех робив декорації до п'єси “Ярослав Мудрий” І.Кочерги, постановку якої здійснила Студія мистецького слова під керівництвом режисера Л.Крушельницької до тисячоліття прийняття хрис-

Наступною працею Клеха стала сценографія до п'єси І.Чижа "Княгиня Ольга", яку здійснив у Філадельфії 1990 року в Студії молоді при "Театрі у п'ятницю" режисер Володимир Шашровський, колишній актор театру В.Блавацького.

Немає сумніву, що художник-декоратор В.Клех володіє великою майстерністю як мистецькою, так і технічною. Діапазон фахових можливостей В.Клеха широкий, різноплановий, різке універсальний.

Коли В.Клех дає згоду стати художником-постановником нової вистави, він не обмежується створенням ескізів, бо вважає: якщо його ім'я зазначено в афіші, він несе повну відповідальність за оформлення сцени. Тому, як і в молоді роки, В.Клех бере до рук широкого пензля або молоток і сам працює над виготовленням декорації за власними ескізами, сам змішує фарби і підбирає фільтри для освітлювальної апаратури.

A black and white photograph of a large, illuminated, three-dimensional sculpture of a hammer and sickle, a symbol of the Soviet Union. The sculpture is composed of two large, dark, angular beams that intersect to form a triangular shape. A bright, glowing circular light source is positioned at the intersection point, creating a strong backlight effect. The sculpture is set against a dark, textured background. In the foreground, there are some indistinct, dark shapes that appear to be part of the surrounding environment or other structures.

A black and white photograph of a theatrical stage set. The set features a large, draped curtain in the center, flanked by two tall, ornate columns. The stage floor is covered with various props, including what appears to be a large, dark, draped object on the left and a smaller, lighter object on the right. The lighting is dramatic, with strong highlights and deep shadows.

А.Обе. "Лукреція". Німеччина. 1949. Театр В.Блавацького.